

UIT

**NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET**

SØR-VARANGER OG ØST-FINNMARK – EN ANNERLEDES HISTORIE?

Konferanse om sykehusutbygging, Kirkenes 23.-24.03.17

Einar Niemi

Professor emeritus, Universitetet i Tromsø Norges arktiske
universitet

Grenseland *par excellence*

- «De holder her en grensepost ...»
- Mellom øst og vest, «mot ødets frost, ...»: naturgrense
- «stod lys imot fra deres hjem»: Kultur- og religionsgrense

Grenseland *par excellence*

- «De holder her en grensepost ...»
- Mellom øst og vest, «mot ødets frost, ...»: naturgrense
- «stod lys imot fra deres hjem»: Kultur- og religionsgrense
- Politiske grenser
- Ideologiske grenser

Grenseland *par excellence*

- «De holder her en grensepost ...»
- Mellom øst og vest, «mot ødets frost, ...»: naturgrense
- «stod lys imot fra deres hjem»: Kultur- og religionsgrense
- Politiske grenser
- Ideologiske grenser
- Det grenseoverskridende: adskillelse og forbindelse

Fase 1: «...et frontiersland», ca. 1300 - 1800

- Kirke og borg i Vardø: «vakt mot øst»?

Fase 1: «...et frontiersland», ca. 1300 - 1800

- Kirke og borg i Vardø: «vakt mot øst»?
- Folkegruppers møtested: rettigheter og makt, markeder og migrasjon

Fase 1: «...et frontiersland», ca. 1300 - 1800

- Kirke og borg i Vardø: «vakt mot øst»?
- Folkegruppers møtested: rettigheter og makt, markeder og migrasjon
- Drømmen om Nordostpassasjen og «opdagelsen» av Kvitsjøen; hegemonisk rivalisering

Fase 1: «...et frontiersland», ca. 1300 - 1800

- Kirke og borg i Vardø: «vakt mot øst»?
- Folkegruppers møtested: rettigheter og makt, markeder og migrasjon
- Drømmen om Nordostpassasjen og «opdagelsen» av Kvitsjøen; hegemonisk rivalisering
- Ingenmannsland? Fellesdistrikter og «soft diplomacy»

Fase 1: «...et frontiersland», ca. 1300 - 1800

- Kirke og borg i Vardø: «vakt mot øst»?
- Folkegruppers møtested: rettigheter og makt, markeder og migrasjon
- Drømmen om Nordostpassasjen og «oppdagelsen» av Kvitsjøen; hegemonisk rivalisering
- Ingenmannsland? Fellesdistrikter og «soft diplomacy»
- Statsbygging og territoriell suverenitet: Den første riksgrensen

Fase 2: Nasjonsbygging og «de utsatte grenseområder», ca. 1800 - 1917

- Den norskrussiske grensen 1826: nedarvede eller nye rettigheter?
-
- The bottom right corner of the slide features several thin, overlapping lines in shades of orange and white, creating a modern, abstract graphic element.

Fase 2: Nasjonsbygging og «de utsatte grenseområder», ca. 1800 - 1917

- Den norskrussiske grensen 1826: nedarvede eller nye rettigheter?
  - «Den russiske fare» – et «belief system»?
-

Fase 2: Nasjonsbygging og «de utsatte grenseområder», ca. 1800 - 1917

- Den norskrussiske grensen 1826: nedarvede eller nye rettigheter?
- «Den russiske fare» – et «belief system»?
- Skjebne som grenseminoriteter: femtekolonner? «Den kvenske fare»

Fase 2: Nasjonsbygging og «de utsatte grenseområder», ca. 1800 - 1917

- Den norskrussiske grensen 1826: nedarvede eller nye rettigheter?
- «Den russiske fare» – et «belief system»?
- Skjebne som grenseminoriteter: femtekolonner? «Den kvenske fare»
- «Gode nordmenn» og «kulturelle grensefestninger»

Fase 2: Nasjonsbygging og «de utsatte grenseområder», ca. 1800 - 1917

- Den norskrussiske grensen 1826: nedarvede eller nye rettigheter?
- «Den russiske fare» – et «belief system»?
- Skjebne som grenseminoriteter: femtekolonner? «Den kvenske fare»
- «Gode nordmenn» og «kulturelle grensefestninger»
- Pomorer og russefiskere

Fase 3: «Den finske fare», ca. 1917 - 1940

- Den uønskede nabo? «Dess mindre man ser til finnene, dess bedre»: «... en psykologisk dragning mot Finland»?

Fase 3: «Den finske fare», ca. 1917 - 1940

- Den uønskede nabo? «Dess mindre man ser til finnene, dess bedre»: «... en psykologisk draging mot Finland»?
- «Et stort, et større Norge!»

Fase 3: «Den finske fare», ca. 1917 - 1940

- Den uønskede nabo? «Dess mindre man ser til finnene, dess bedre»: «... en psykologisk draging mot Finland»?
- «Et stort, et større Norge!»
- Pasvik som nasjonal og europeisk grensebastion: Kapell, folkehøgskole og lærdomssenter

Fase 3: «Den finske fare», ca. 1917 - 1940

- Den uønskede nabo? «Dess mindre man ser til finnene, dess bedre»: «... en psykologisk dragning mot Finland»?
- «Et stort, et større Norge!»
- Pasvik som nasjonal og europeisk grensebastion: Kapell, folkehøgskole og lærdomssenter
- «Vi ønsker ingen kinesiske murer!»

Fase 3: «Den finske fare», ca. 1917 - 1940

- Den uønskede nabo? «Dess mindre man ser til finnene, dess bedre»: «... en psykologisk dragning mot Finland»?
- «Et stort, et større Norge!»
- Pasvik som nasjonal og europeisk grensebastion: Kapell, folkehøgskole og lærdomssenter
- «Vi ønsker ingen kinesiske murer!»
- Vinterkrigen: strømvending

Fase 4: Krig og fred, 1940 - 1945

- Øst-Finnmark som krigsteater

Fase 4: Krig og fred, 1940 - 1945

- Øst-Finnmark som krigsteater
- «Det er bombevær i natt»

Fase 4: Krig og fred, 1940 - 1945

- Øst-Finnmark som krigsteater
- «Det er bombevær i natt»
- Den brente jord og flyktninger i eget land

Fase 4: Krig og fred, 1940 - 1945

- Øst-Finnmark som krigsteater
- «Det er bombevær i natt»
- Den brente jord og flyktninger i eget land
- Befrielsen: frihet og bitre frukter

Fase 5: Den kalde krigen, ca. 1946 - 1990

- NATOs nordligste utpost: Onkel Sams kaniner og jernteppet
-

Fase 5: Den kalde krigen, ca. 1946 - 1990

- NATOs nordligste utpost: Onkel Sams kaniner og jernteppet
- Partisanenes forbannelse og gjensyn med «den finske fare»

Fase 5: Den kalde krigen, ca. 1946 - 1990

- NATOs nordligste utpost: Onkel Sams kaniner og jernteppet
- Partisanenes forbannelse og gjensyn med «den finske fare»
- Spioner og spionreir

Fase 5: Den kalde krigen, ca. 1946 - 1990

- NATOs nordligste utpost: Onkel Sams kaniner og jernteppet
- Partisanenes forbannelse og gjensyn med «den finske fare»
- Spioner og spionreir
- Gjennom jernteppet for full musikk! «From Vardø with love»

Fase 6: Regimeskifte og forsoning? Ca. 1990 – i dag

- «Historiens slutt» eller «historiens tilbakekomst»?

Fase 6: Regimeskifte og forsoning? Ca. 1990 – i dag

- «Historiens slutt» eller «historiens tilbakekomst»?
- Gorbatsjov i Murmansk: Det er i nord tøværet skal begynne!

Fase 6: Regimeskifte og forsoning? Ca. 1990 – i dag

- «Historiens slutt» eller «historiens tilbakekomst»?
- Gorbatsjov i Murmansk: Det er i nord tøværet skal begynne!
- Kong Harald i Kiberg

Fase 6: Regimeskifte og forsoning? Ca. 1990 – i dag

- «Historiens slutt» eller «historiens tilbakekomst»?
- Gorbatsjov i Murmansk: Det er i nord tøværet skal begynne!
- Kong Harald i Kiberg
- Stoltenberg: Den euroarktiske regionen og Kirkenes som bro mellom øst og vest

Fase 6: Regimeskifte og forsoning? Ca. 1990 – i dag

- «Historiens slutt» eller «historiens tilbakekomst»?
- Gorbatsjov i Murmansk: Det er i nord tøværet skal begynne!
- Kong Harald i Kiberg
- Stoltenberg: Den euroarktiske regionen og Kirkenes som bro mellom øst og vest
- Flyktninger ved en grense: Storskog og Vestleiren 2016